

Dainiaus Sobeckio daktaro disertacijos „Leonardo Andriekaus gyvenimas ir kūryba: asmenybė ir krikščioniškasis universalizmas“ recenzija

Jau pirmasis disertacijos pavadinimo dėmuo suponuoja tradicinį, bet savo aktualumo iš esmės nepraradusį tyrimo objektą, o konkrečiau – Leonardo Andriekaus *gyvenimą ir kūrybą*. Kaip teisingai pažymi Dainius Sobeckis, poetas bei kunigas L. Andriekus šiandien yra mažiau nei kiti lietuvių egzodo kūrėjai nagrinėtas autorius. Galima sutikti ir su įvade pabrėžiamu darbo naujumu, aktualizuojant bei aptariant archyvinius šaltinius, skirtingais tektais pasireiškusį L. Andriekaus kūrybinį gyvenimą. Apie disertacijos reikšmingumą bendriausia prasme leidžia spręsti autoriaus dėmesys religinei ir kultūrinei, organizacinei ir leidybinei L. Andriekaus veiklai. Tiesa, įvade žadant nagrinėti pamokslus ir kitus tekstus, jų klausimas lieka atviras: jeigu šių galimybių teikia archyvinė medžiaga, pasigedau išsamesnės ir problemiškesnės analizės, juo labiau – iš kultūros teologijos (kuriai angažuojamasi disertacijoje) perspektyvos. Pavyzdžiu galėtų būti prieduose pateiktas, įvairiais požiūriais labai įdomus (nors prieštarigai vertintinas) L. Andriekaus tekstas „Religinis menas“, kuris kažkodėl išsamiau nenagrinėjamas. Nauja yra ir *kultūros teologijos* prieiga būtent aptariamo poeto recepcijoje. Tiesa, kultūros teologijai artimų nuostatų yra ir ankstesnėje L. Andriekaus recepcijoje iš krikščioniškosios pasaulėžiūros bei teologijos perspektyvos. Šiuo atveju galima teigti, kad ankstesnė L. Andriekaus recepcija disertacijoje aptariama sąžiningai nurodant pagrindines pozicijas, parodant iki šiol vyravusias svarbiausias recepcijos kryptis. Kultūros teologija – bent jau disertacijos intencijose – suvokiama ir kaip teorija, ir kaip gyvenimo bei kūrybos specifika. Reikšmingas yra lietuviškos tradicijos aktualizavimas aptariant kultūros teologiją ir kitą problematiką (Antanas Maceina ir kiti). Nuošalyje visai nepaliekama ir Paulo Tilicho teorija. Kitas klausimas, kaip realiai kultūros teologija funkcionuoja pačiame disertacijos tyrime. Į šį klausimą atsakyčiau – iš dalies. Darbo pradžioje angažuojantis kultūros teologijai, disertacijoje vyraujantis biografinis metodas kiek apvilnia. Tačiau vėlgi galima teigti, kad pastaruoju metodu pateiktas žvilgsnis į L. Andriekaus gyvenimą bei veiklą yra svarbus tiek bendrame lietuvių kultūros akiratyje, tiek ir mąstant atskirai apie aptariamą autorių.

Dar vienas disertacijos pavadinimo dėmuo – *krikščioniškasis universalizmas*. Gilinantis į jį patį ir į disertacijoje išsakytas mintis, tenka suabejoti šios koncepcijos tikslingumu

L. Andriekaus gyvenimo ir kūrybos tyrimui. Kalbant konkrečiau, disertacijoje pateikiami jo „postulatai“ galėjo turėti aiškesnes atramas, tikslesnį istorinį ir teorinį apibrėžtumą. Kai rašoma, kad krikščioniškojo universalizmo samprata pateikiama Vatikano II Susirinkimo nutarimuose, arba kad Vatikano II Susirinkimas suteikė tvirtą pagrindą krikščioniškojo universalizmo sklaidai, atrodo verta tikslinti, ar tikrai *pateikiama*, ar tikrai būtent šio judėjimo sklaidai, juo labiau kad kai kuriais atvejais šio Susirinkimo ir šio judėjimo nuostatos akivaizdžiai skiriasi (pavyzdžiui, požiūris į asmenį bendruomenėje, asmenį kaip tokį, tautiškumą ir kt.); o tai, kad Dievas yra meilė, tikrai priklauso ne tik krikščioniškojo universalizmo sampratai. Tiksliau apmąstytas galėjo būti ir krikščioniškojo universalizmo santykis su krikščionybės absoliutumu. Neretai imant vartoti ir labai bendras sąvokas, neaišku, ar tai sietina su krikščioniškuoju universalizmu, ar ne. Lieka neaišku, koks santykis tarp vartojamų sąvokų „universalizmas“ ir „universali asmenybė“. Kai pradžioje sakoma, kad L. Andriekaus aplinka ir kilmė yra universalių vertybių akumuliacijos ir generavimo pradžia, tai nuskamba kaip absoliuti tiesa, postulatas. Tačiau pačiame tyrime nerandu kokių nors sąsajų tarp būtent krikščioniškojo universalizmo generavimo ir L. Andriekaus kilmės bei aplinkos¹. Bent jau manęs neįtikina ir teiginys, kad būtent krikščioniškojo universalizmo pagrindų suvokimas ir įsisavinimas L. Andriekų lydėjo jo kelyje į vienuolystę ir kunigystę. Dirbtinokai nuskamba ir su universalizmu siejamas kitataučių mokymasis gimnazijoje ar meilės pasireiškimas šioje aplinkoje. Kartais atrodo, kad krikščioniškasis universalizmas kaip savaimė suprantama duotybė siejamas su bendruomenine L. Andriekaus veikla. Bet tai nei tikslu, nei tikslinga. Universalizmo neišvengiamybė abejoti skatina poezijos žmogaus traktuotė disertacijoje. Beje, keliuose disertacijos autoriaus straipsniuose apie L. Andriekaus kūrybą ši sąvoka nebuvo aktualizuota ir jos iš esmės nepasigedau. L. Andriekaus gyvenimo ir kūrybos tyrime aktualūs būtų konkretesni (ne tokie universalūs) – lietuviškojo ar pranciškoniškojo kristocentrizmo aspektai. Kai išvadose sakoma, kad L. Andriekui „įtaką darė Europos krikščioniškoji tradicija, susijusi su pranciškoniskąja dvasingumo samprata, bei Maceinos ir Tillichio kultūros teologijos apibrėžtys“, šio dvasingumo trūksta tiek gyvenimo, tiek poezijos analizei.

Literatūrologinė disertacija apie L. Andriekų būtų neįmanoma be *poezijos*. Jos analizėje iš esmės adekvačiai siekiama koncentruotis ties dviem svarbiausiais – laiko ir erdvės – aspektais. Tiesa, populiarioji Mirceos Eliadės tradicija ar kitas mitologinis kontekstas neretai užgožia pagrindinę – literatūros teologijos – perspektyvą. Galima pasigesti ir mitinio diskurso suderinamumu su religine bibrine tradicija: pavyzdžiui, archetipinis pasikartojimas pagal M. Eliadę kažin ar reiškia tą patį, kaip Ekleziasto mintis. Apskritai literatūros teologija galėjo būti apibrėžta tiksliau, aiškiau jos principų laikantis ir pačioje poezijos analizėje. Pranciškoniškojo akiračio stoką liudyty toks pavyzdys. Disertacijoje rašoma apie „neįprastą“ mirties vaizdavimą L. Andriekaus poezijoje. Iš tiesų – tai nieko neįprasto. *Sesuo mirtis* yra šv. Pranciškaus „Saulės giesmės“ variacija. Kitu atveju galima pasigesti ir evangelinio (Lozoriaus) akiračio, mirusiojo prisikėlimo vaizdiniiui ne visai pagrįstai disertacijoje ieškant kitos racionalios motyvacijos. Iš esmės tikslingai aktualizuojant meninės L. Andriekaus poezijos vertės klausimą, disertacijoje jis iš esmės nenagrinėjamas. Tiesa, šiuo atveju aktualizuojamas A. Maceinos laiškas. Tačiau tiek jis, tiek pati L. Andriekaus poezijos vertė galėjo sulaukti aiškesnės ir originalios refleksijos,

neapsiribojant tik paties filosofo minties pakartojimu. Poetinės vertės analizei būtų praverčės ir stipresnis kitos išeičių poezijos kontekstas.

Disertacija parašyta, ir ji išties yra apie L. Andriekaus gyvenimą ir kūrybą. Darbo pabaigoje pateiktas gausus publikuotų bei archyvinių šaltinių sąrašas, o archyviniai (poezijos) tekstai leidžia numatyti neabejotinai prasmingą šio egzodo autoriaus raštų leidimą. Gal tai ir būtų prasmingiausia Dainiaus Sobeckio darbo kryptis L. Andriekaus kūrybos recepcijoje (juo labiau po apgintos disertacijos).

NUORODOS

- ¹ Šiai sąsajai nepadedą ir pasakojimas apie L. Andriekaus apsilankymą pas būrėją, tai be reikalo traktuojama taip rimtai. Disertacijoje rašoma: „Būrėjos pranašystė, Magdelės praregėjimas, Žemaičių Kalvarijos atlaidai – visa tai ir skatino L. Andriekų pasirinkti dvasininko kelią.“ Pasirinkimo motyvacijai turėtų būti ieškoma svaresnių argumentų, atliekamas įtikinamesnis socialinis ar kitokio pobūdžio tyrimas.

Doc. dr. *Dalia JAKAITĖ*
Šiaulių universitetas